

Politikerna vilseleder – vår skola är världsbäst

Expressen den 10 december 2024

Den svenska skolan får i princip dagligen utstå kritik. Med hänvisningar till olika kunskapsmätningar påstås den skapa alltifrån funktionella analfabeter till studenter som inte kan räkna – och skolminister Lotta Edholm har numera anammat begreppet ”läs- och matematikkris” för att beskriva situationen.

Bilden av en skola i kris passar så klart politiker och debattörer, då den kan användas som ett slagträ för att rättfärdiga alla tänkbara reformer. Men bilden stämmer inte överens med verkligheten – och debatten har nu kommit att bygga på grovt felaktiga premisser.

Det kunskapsfall som skedde under 2000-talets första årtionde förbyttes nämligen redan innan pandemin till en kraftig återhämtning, speciellt bland elever med svensk bakgrund. Detta är också avgörande för att förstå skolans kvalitet: invandringen påverkar resultaten negativt men är en faktor för vilken skolan som sådan knappast kan beskyllas.

I proven som skrevs under och precis efter pandemin skedde visserligen ett fall, som på högstadiet även gällde elever med svensk bakgrund. Men trots detta presterade dessa elever på internationell toppnivå, precis som de gjorde innan pandemin. Och nu tyder mycket på att nedgången reflekterade en engångseffekt snarare än starten på en ny negativ trend.

Förra veckan visade nämligen TIMSS-undersökningen att svenska elever – både med inhemsk respektive utländsk bakgrund – förbättrade sina matematikresultat kraftigt mellan 2019 och 2023. Åttondeklassare med svensk bakgrund är nu faktiskt hyfsat nära toppnivåerna från 1995 i matematik – och är sensationellt nog i snitt bäst i världen utanför Ostasien i matematik och NO.

Intressant nog visar nyss publicerade siffror från PIAAC 2023 – ett prov i läs-, räkne- och problemlösningsförmåga bland 16–65 åringar – att den svenska befolkningen också står sig väl i kunskapskonkurrensen mer allmänt sett. Vi hamnar på en tredjeplats i alla tre ämnen. Bland individer med inhemsk bakgrund når vi ännu högre placeringar.

Givet debatten om ”läskrisen” på högskolan – som ofta skylls på en undermålig skola – är yngre människors prestationer i läsförståelse kanske speciellt intressanta. Man hade på basis av debatten förväntat sig att resultaten i den gruppen skulle ha fallit ordentligt.

Men läsförståelsen bland 16–24-åringar och 25–34-åringar är stabil – och med justering för demografiska förändringar sedan 2012 tycks den, precis som i befolkningen totalt sett, faktiskt ha stärkts. I snitt landar bägge grupper därför högt upp i rangordningen i det senaste provet – före länder som Kanada, Singapore och Sydkorea – med denna justering.

De flesta data pekar alltså i samma riktning: skoldebatten reflekterar inte verkligheten. Och det har den inte gjort på länge. Sedan 2022 har jag fört ett till synes tröstlöst enmanskrig mot mediernas och politikernas svartmålning av skolan, men ingen har velat nyansera rapporteringen. Man har, med få undantag, i stället försökt tiga ihjäl fakta.

Samtidigt greppar man efter vad som helst som kan rädda idén om ett utbildningssystem i kris. "För tidigt att glädjas åt mattekunskaper", rapporterar SvD efter det senaste styrkebeskedet. Ett "besked med viss besk eftersmak", betonar utbildningsminister Johan Pehrson. I en situation där elever med svensk bakgrund alltså presterar bäst i världen utanför Ostasien.

Genom att förstora upp negativa utfall – som oftast har kunnat härledas till invandringspolitiken – och tona ned positiva utfall fortsätter politiker och medier på så sätt att vilseleda det svenska folket i skolfrågan. Ingenting får störa berättelsen om den permanenta skolkrisen – och de olika kähästarerna om vad som ligger bakom den.

Detta innebär så klart inte att allt är perfekt. Elever med utländsk bakgrund presterar alldeles för dåligt. Likaså finns det stora skillnader mellan stad och land. Och naturligtvis vill vi att alla ska prestera ännu bättre än de redan gör. Men statistiken pekar inte på en generell kunskapskris.

Det är därför hög tid att medier och politiker slutar att förvilla oss. Elever med svensk bakgrund är bland de högst presterande i världen. Den svenska befolkningen är bland de högst presterande i världen. Och den svenska skolan är – trots de problem som kvarstår – bland de bästa i världen.

Gabriel Heller Sahlgren